

**Aspectes del tractament de la terminologia en els textos aprovats pel
Parlament de Catalunya: les definicions en les lleis**

PARLAMENT DE CATALUNYA

Serveis d'Assessorament Lingüístic

Comunicació presentada a la

IX Jornada de la SCATERM: «Terminologia i llenguatge jurídic»

Universitat Autònoma de Barcelona, 18 de maig de 2011

Aspectes del tractament de la terminologia en els textos aprovats pel Parlament de Catalunya: les definicions en les lleis

Agustí ESPALLARGAS MAJÓ

(Serveis d'Assessorament Lingüístic del Parlament de Catalunya)

I

1. Els Serveis d'Assessorament Lingüístic del Parlament

L'assessorament lingüístic i terminològic que porten a terme els Serveis d'Assessorament Lingüístic del Parlament (SAL) amb relació al llenguatge legislatiu –un llenguatge d'especialitat amb característiques pròpies dins el context més ampli del llenguatge jurídic– és especialment important perquè estableix el model de llengua de les lleis de Catalunya.

Els lingüistes del Parlament adscrits als SAL tenen l'encàrrec de vetllar per la qualitat lingüística dels textos que produeix la institució parlamentària –qualitat que s'ha d'entendre en un sentit ampli: gramatical, terminològica, discursiva, de registre, formal, etc. Els textos sotmesos a l'assessorament dels SAL no són només de tipus jurídic, sinó també administratiu, protocol·lari o divulgatiu,¹ però en aquesta exposició ens cenyim a la feina que els SAL fan d'assessorament i control terminològic dels textos de les iniciatives parlamentàries en tramitació, que sovint acaben sent textos aprovats per òrgans de la cambra, com el Ple i les comissions, i que, per tant, són els que més típicament representen el llenguatge legislatiu o normatiu.²

En concret, se sotmeten a l'assessorament i la revisió lingüística dels SAL les lleis, les mocions i les resolucions. En aquesta feina els lingüistes treballen en coordinació amb els Serveis Jurídics, que assumeixen la responsabilitat última sobre els textos aprovats, des d'un punt de vista tècnic i jurídic.

2. La caracterització del llenguatge legislatiu com a llenguatge d'especialitat

El llenguatge legislatiu de què parlem és un llenguatge d'especialitat des del moment que entenem que s'ocupa d'un àmbit concret del coneixement i neix i es fa servir per a unes finalitats específiques, d'acord amb el que s'accepta comunament quan es parla de varietats funcionals d'una llengua. Aquesta varietat funcional concreta serveix, doncs, per a una comunicació especialitzada que d'alguna manera queda delimitada

¹ La descripció detallada de les tasques oficialment assignades als lingüistes del Parlament es troba als *Estatuts del règim i el govern interiors del Parlament de Catalunya*.

² Fem servir el terme *llenguatge legislatiu* entès com a llenguatge de les lleis; per als SAL és assimilable al de les resolucions i les mocions, perquè rep el mateix tractament i s'hi apliquen els mateixos criteris. També fem servir *llenguatge normatiu*, denominació més àmplia en què, a més de les lleis, podem incloure altres normes, com els decrets, els reglaments, etc.

respecte dels usos funcionals estàndard i de l'ús que en faria el conjunt de parlants de la llengua en general.

En el cas concret del llenguatge legislatiu en català, el Parlament ha tingut un gran pes en la consolidació i l'establiment d'un model per a aquesta varietat. Un model per al qual sempre s'ha tingut en el punt de mira, com a objectiu, que fos modern, és a dir, entenedor i precís, i genuí, és a dir, no infeudat per altres models, llengües o tradicions (tot i que això no vol dir que altres models, llengües o tradicions no es puguin tenir en compte a l'hora de prendre decisions).

S'ha de dir que aquests usos lingüístics i formals consolidats al Parlament són deutors d'altres treballs, estudis o aplicacions elaborats per altres òrgans de l'Administració, de decisions preses per la normativa lingüística general i, finalment, de la bibliografia específica sobre redacció de lleis i tècnica normativa, especialment alguns manuals elaborats al Quebec i a altres països, com Alemanya o Anglaterra; i també la produïda a Catalunya pel Grup d'Estudis de Tècnica Legislativa, el GRETEL, avui ja dissolt, i l'apareguda en publicacions periòdiques com *Llengua i Administració* (1982-1994) o la *Revista de Llengua i Dret*, entre altres.

3. Emissors i receptors

Hi ha algunes característiques de la varietat que ens ocupa que condicionen l'ús i el tractament que hi reben els termes. D'una banda, els elements que participen en l'elaboració, la transmissió i la recepció d'aquesta varietat des d'un punt de vista comunicatiu; i, de l'altra, el doble pla o nivell d'especialitat que podem trobar en els textos que vehiculen aquesta varietat, com veurem. De fet, la multiplicitat d'emissors i, sobretot, de receptors dels textos legislatius és no només destacable sinó rellevant i característica.

Així, com a emissor del llenguatge legislatiu hi ha l'òrgan que té la iniciativa legislativa. En un primer moment és el Govern o els grups parlamentaris, i posteriorment el Parlament, si ens referim al text ja tramitat i aprovat. Les lleis, les mocions i les resolucions són textos del Parlament, és a dir, del poder legislatiu, encara que puguin tenir l'origen en l'executiu.

Els receptors són els que l'han de fer servir per a interpretar-la, com els professionals del dret i els advocats; o els que l'han de fer complir, com els jutges o els operadors jurídics en general. Però també ho són els ciutadans, perquè la llei els afecta i, per tant, la poden voler consultar. A més, entre els ciutadans com a receptors en general és evident que hi ha diferents graus d'especialització.

Aquesta multiplicitat d'emissors (o productors) i de receptors amb interessos diversos (és a dir, destinataris, lectors, interpretadors) està directament relacionada amb el doble pla o nivell d'especialització propi del llenguatge legislatiu. D'una banda, conté la

fraseologia i la terminologia pròpia que el configuren com un llenguatge d'especialitat, i, de l'altra, conté la terminologia pròpia del camp o l'àmbit regulat per cada norma concreta.

La multiplicitat d'agents i la duplicitat de plans finalment també es reproduïx en la diversitat dels agents que han de controlar la qualitat del text. En la fixació i el control terminològics hi intervenen els lingüistes com a responsables i especialistes en llengua i terminologia, però també els lletrats, en principi com a juristes especialistes en qualitat normativa, però de vegades també com a experts d'alguna de les branques del dret.

En el treball terminològic hi és essencial la participació d'especialistes. Amb relació a aquesta figura típica de les tasques terminològiques, els SAL recorren de vegades a professionals i experts en la matèria de què tracta la proposta legislativa o als mateixos col·lectius destinataris de la disposició legal, amb la finalitat d'aclarir conceptes o consensuar denominacions. També és molt recomanable mantenir contactes amb els redactors del projecte –normalment els tècnics del Govern o del departament corresponent– o amb els diputats implicats directament en la comissió o la ponència que tramita el projecte. D'aquests contactes n'acostumen a sorgir informes i dictàmens lingüístics i terminològics.

II

4. Els principis de precisió, concisió i claredat. El principi de genuïnitat

Hi ha una sèrie de principis per a la redacció de textos que podem trobar en els manuals de legística o de tècnica normativa, que es poden resumir en els següents: la precisió, la concisió i la claredat; també es té en compte el principi de genuïnitat. Aquests principis, inspirats en el corrent renovador del *Plain English*, es tenen en compte en la redacció dels textos legislatius i s'estableixen per a assegurar-ne la qualitat jurídica.

Tenir en compte aquests principis a l'hora de redactar i supervisar les lleis, les resolucions i les mocions comporta contribuir a l'establiment del model de llengua que hem anat definint. Així mateix, l'aplicació d'aquests principis afecta l'establiment de la terminologia en els dos plans a què ens hem referit.

4.1. El principi de precisió

L'ús precís dels termes i de la fraseologia és un requisit essencial en el llenguatge legislatiu. S'ha d'evitar la sinonímia i la polisèmia en les denominacions, de manera que la relació entre la denominació del terme i el concepte sigui inequívoca. La introducció de variació denominativa en la selecció dels elements lèxics pot afectar la seguretat jurídica.

També d'acord amb el principi de precisió, s'han d'evitar les expressions vagues i les locucions semànticament buides. En aquest sentit, i per posar només un parell d'exemples, «evitar» és més precís que «procurar evitar»; també és més precís parlar de «les comunitats autònomes» que de «les autonomies», o de «les lleis de Catalunya» que de «les lleis autonòmiques». També són més precises en una llei, per exemple, les llistes tancades, és a dir, les que no acaben amb un element del tipus «entre altres» o «etcètera».

La precisió augmenta la seguretat jurídica del text i facilita la feina de qui ha d'interpretar o aplicar la llei. Això pot ser especialment rellevant, per exemple, en el cas del règim sancionador, o en el compliment d'obligacions, mesures, condicions, etc., és a dir quan la llei mana explícitament alguna cosa o hi obliga.

4.2. El principi de concisió

El llenguatge normatiu ha de ser concís. Per exemple, «s'ha d'avaluar» és més concís que «s'ha de procedir a realitzar l'avaluació». La concisió s'aconsegueix procurant que les idees s'expressin de manera simple i breu –però sense que se'n ressenti la comprensibilitat– i afavorint l'economia formal en l'exposició –però sense generar ambigüitats–, tot plegat per mitjà de la supressió d'expressions supèrflues o redundants, de circumloquis, d'elements buits o d'adjectius innecessaris.

4.3. El principi de claredat

Un text redactat amb frases breus i simples és més fàcilment comprensible que un text elaborat a partir d'oracions subordinades o amb una estructura innecessàriament complexa. Estratègies com respectar l'ordre lògic dels elements dins de la frase, donar preferència a la veu activa i formular de manera positiva els enunciats contribueixen a la claredat. En aquest sentit, també s'ha d'evitar l'abús de construccions impersonals i de nominalitzacions, especialment si les nominalitzacions no són justificades terminològicament (perquè és ben sabut que la nominalització és un recurs de formació de mots especialment productiu en terminologia).

També contribueix a la claredat la restricció de variants geolingüístiques que no són generals del domini, o de manlleus o estrangerismes innecessaris. Per exemple, els llatinismes d'alguns camps del dret, sobretot del dret civil, tenen sovint una forma catalana equivalent, de vegades normalitzada, que s'hauria de mirar de prioritzar.

En resum, el principi de claredat i el principi de concisió s'apliquen essencialment perquè els textos, malgrat el grau d'especialització que els és propi, guanyin comprensibilitat. En definitiva, perquè s'entenguin i siguin més interpretables. Aquests principis afecten sobretot la redacció del text, la construcció del discurs especialitzat.

D'altra banda, el principi de precisió pot tenir més a veure amb el lèxic, i en el cas del llenguatge normatiu, és especialment important pel que fa al lèxic especialitzat propi de l'àmbit del coneixement o la disciplina regulats per cada llei o cada iniciativa parlamentària.

4. 4. El principi de genuïnitat

Finalment, el principi de genuïnitat afecta tant aspectes del lèxic com de la fraseologia, i l'hem d'entendre com el respecte per la normativa lingüística i per les decisions preses per les «autoritats» terminològiques.

En aquest sentit, els SAL prenen les decisions per a la denominació de termes en un context d'acatament de la normativa lingüística i terminològica vigent, de manera que en els textos parlamentaris són prioritàries les denominacions que ja han estat sancionades per l'autoritat corresponent.

Per a les denominacions noves o manllevades que no han estat explícitament sancionades per la normativa es fan consultes a l'autoritat normativa o es fan propostes a partir dels criteris o orientacions (sobre morfologia, derivació i composició, tractament de manlleus, neologia, etc.) que l'autoritat pertinent ha elaborat amb aquesta finalitat.

A part dels quatre principis esmentats –precisió, concisió, claredat i genuïnitat–, també se'n tenen en compte d'altres, com la modernitat, la neutralitat i l'objectivitat –per exemple, l'ús d'un llenguatge no sexista i no androcèntric–, l'adequació a un registre molt formal, etc.

5. Tipus de textos i estratègies

Els SAL es troben amb casos relacionats amb la normalització i la fixació terminològiques en diferents moments de la seva tasca d'assessorament: en la titulació dels expedients de les iniciatives parlamentàries, en els textos aprovats pel Ple o per les comissions amb vista a l'impuls i el control de l'acció de Govern (mocions i resolucions), i en la tramitació de les proposicions o dels projectes de llei, que són els textos que s'han de convertir en les lleis de Catalunya. En qualsevol d'aquests casos, l'assessorament i el control terminològic dels SAL es porten a terme amb vista a assegurar la coherència i la univocitat terminològiques. Aquesta coherència i aquesta univocitat s'han de procurar obtenir tant dins d'una mateixa llei com a un nivell més general, és a dir, al llarg del corpus legislatiu o normatiu de Catalunya. També és indispensable tenir en compte una perspectiva més global, de pertinença al marc legislatiu europeu, escenari en què es poden haver pres decisions sobre denominacions i delimitació de termes.

Pel que fa al cas concret de les lleis, són diverses les estratègies que contribueixen a garantir la qualitat terminològica dels textos legals.

En el nivell general es recorre a la repetició de fórmules i expressions, de manera que es veu especialment afectada sobretot la fraseologia. Així es va bastint una espècie de marc comú, és a dir, un model de llenguatge legislatiu unificat i coherent per a totes les lleis i textos normatius que aprova el Parlament, un model que s'ha anat consolidant amb l'aplicació al llarg de les diverses legislatures.

Per exemple, en l'apartat de definicions els SAL han establert la fórmula: «Als efectes del que estableix aquesta llei, s'entén per xxx...» (o, de vegades, «Als efectes d'aquesta llei, s'entén per xxx...»). I s'eviten fórmules que no segueixen aquest patró amb variacions mínimes, com per exemple «Segons aquest text legislatiu, xxx vol dir...». També en les referències al desplegament reglamentari, diem que «X, y i z s'han d'establir per reglament» i no pas «Reglamentàriament s'establiran x, y i z». Altres exemples de casos en què es fan servir fórmules predeterminades, amb el mínim de variacions possible, són l'expressió de les funcions d'un òrgan, dels règims sancionadors, de les clàusules de derogació, de la clàusula d'entrada en vigor, etc.

En definitiva, la repetició i l'homogeneïtzació de fórmules assegura la precisió i la claredat del text.

En l'àmbit específic de la matèria regulada per cada llei es pot recórrer a l'ús de definicions.

6. La terminologia de les matèries regulades

Ja hem avançat que el nivell d'especialització i dificultat de cada llei varia segons el tema que tracta cada llei en concret, és a dir, segons la terminologia específica de cada norma. És cert que totes les lleis són específiques d'un àmbit, i per tant totes tenen la terminologia que els pertoca. Quan parlem de diferents nivells de dificultat sovint ho fem per raons extralingüístiques i ens referim més aviat al fet que hi ha lleis més tècniques i menys tècniques, lleis en què la terminologia està més fixada i altres en què no tant, segons la tradició o la novetat amb què compta aquella disciplina en català. És en aquest sentit que parlem de més o menys dificultat.

Els àmbits regulats per llei, amb els termes corresponents, són gairebé tan variats com ho és la realitat mateixa. Per exemple, la gestió dels residus (*deposició controlada, disposició del rebuig, valorització*); el dret civil (*drethavent, fideïcomís, marmessor*); la salut (*atenció primària, unitat de gestió hospitalària, control sanitari, salut laboral*); l'educació (*horari lectiu, alumnes amb necessitats educatives específiques, educació secundària obligatòria*); la indústria (*activitat industrial, instal·lació industrial, risc industrial acceptable*); els serveis socials (*mòdul social, prestacions de servei*

garantides). I, de la mateixa manera, el comerç, les festes populars, els espectacles, la protecció dels animals, la pesca, els transports, les carreteres, etc.

III

Hem vist la importància del principi de precisió i com aquest principi és fonamental per a garantir la precisió terminològica del text amb vista a garantir-ne la seguretat jurídica. La part final la dediquem a parlar de les definicions de termes en les lleis.

7. L'ús de definicions

Les lleis, efectivament, contenen articles o apartats en què es defineixen termes que es fan servir al llarg del text. La consolidació de termes (l'establiment de la denominació i la delimitació del concepte) sovint es fa d'aquesta manera explícita, és a dir, amb una definició que es representa atenent unes convencions formals mínimes. En altres casos les lleis vehiculen o consoliden termes d'una manera menys evident: amb algun tipus de definició menys explícita o simplement per l'ús repetit del terme al llarg del text.

7.1. La definició lexicogràfica i la definició terminològica

En el treball terminològic, i especialment en la confecció de productes com diccionaris o vocabularis, la definició té la funció d'establir amb precisió el sentit d'un terme i els límits d'aquest terme.³ Es diu que la definició proporciona una «estabilitat de significat» que, a més de ser útil per al terminòleg o terminògraf, proporciona beneficis per a l'usuari, ja que li assegura la comprensió del terme en un text determinat i li permet d'utilitzar-lo en un text propi.

En general, igual que la definició lexicogràfica prototípica, la definició terminològica és de tipus parafràstic i té equivalència sintàctica; és a dir, que en un discurs pot substituir la denominació. Si més no, són així les definicions de noms, de verbs i de la majoria d'adjectius. Per exemple, donada la representació del terme «**vol amb motor** *n m* AVIACIÓ ESPORTIVA Esport aeri practicat amb una aeronau autopropulsada», podem dir que «un afeccionat al vol amb motor» és 'un afeccionat a l'esport aeri practicat amb una aeronau autopropulsada'. Veurem que aquest conegut principi lexicogràfic no es compleix necessàriament en les definicions que trobem en les lleis.

7.2. Les definicions en les lleis

El motiu pel qual hi ha definicions en les lleis s'explica pel context que hem anat descrivint, caracteritzat per la cerca de la precisió terminològica.

La cerca de precisió terminològica és especialment pertinent quan l'ús d'un terme determinat pot portar a confusió. Pot ser que un terme tingui una denominació que ja pertanyi a un altre terme i calgui definir-lo per a aquell context, és a dir, calgui fer-lo

³ Veg. TERMCAT, *El diccionari terminològic* (p. 145).

vàlid per a aquell text concret: *empresa distribuïdora* (Llei 20/2010, del 7 de juliol, del cinema); *aliments* (Llei 25/2010, del 29 de juliol, del llibre segon del Codi civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família); *infant, adolescent* (Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència); *informació veraç* (Llei 22/2005, del 29 de desembre, de la comunicació audiovisual de Catalunya). O que s'hagin d'habilitar com a termes paraules del lèxic comú. Per exemple, la terminologia dels residus, que es va començar a establir en la Llei reguladora dels residus del 1993: *residu, gestió, rebuig, recollida, emmagatzematge, etc.*; o els termes *prevenció, detecció, atenció, recuperació*, entre altres, que són termes expressament definits com a tals en la Llei 5/2008, del 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista. En qualsevol cas, la definició contribueix a evitar la possible vaguetat o ambigüitat.

D'altra banda, també es defineixen termes nous amb denominacions noves. En aquest cas, cal conèixer i avaluar els diversos mecanismes de creació de termes i neologia, que no entrem a analitzar, i que poden haver donat termes presents en algunes lleis, els quals, en alguns casos s'han hagut de definir, com *hidroport, infrahabitatge, família homoparental, contaminació lumínica, etc.*

Les definicions també serveixen, doncs, per a establir la forma de les denominacions. D'alguna manera, els textos aprovats pel Parlament poden actuar com a agents de normalització terminològica. Fent un símil amb el llenguatge jurídic, podríem dir que creen una mena de «jurisprudència terminològica». Cal dir que aquesta fixació no és inamovible. Es pot donar el cas de reconsideració de denominacions establertes per una llei que una altra llei s'ha encarregat de modificar o precisar, com en el cas de la denominació del terme *unió estable de parella*, que es fa servir així en el llibre quart del Codi civil, però que el llibre segon modifica expressament per *parella estable*.

Ja hem avançat que les definicions explícites en les lleis no segueixen estrictament les normes d'elaboració de definicions terminològiques o lexicogràfiques, encara que la funció sigui essencialment la mateixa que hem vist més amunt, és a dir, proporcionar informació amb vista a la precisió semàntica i la coherència denominativa. Algunes definicions són més properes a una explicació: poden tenir elements previs al descriptor, que no serveixen per a la substitució sintàctica; poden contenir puntuacions fortes, i, per tant, més d'un descriptor; poden contenir explicacions i puntualitzacions, etc. Per exemple:

*Persones consumidores i usuàries: les persones físiques o jurídiques que actuen en el marc de les relacions de consum en un àmbit aliè a una activitat empresarial o professional. També tenen aquesta consideració els socis cooperativistes en les relacions de consum amb la cooperativa. Qualsevol referència que es faci en aquesta llei al concepte de *persona consumidora* s'entén que és feta a la persona consumidora o usuària en tant que gaudeix de béns i serveis fruit de l'activitat empresarial en el mercat.*

Relació de consum: qualsevol relació establerta entre, d'una banda, empresaris, intermediaris o l'Administració com a prestadora de béns i serveis i, d'altra banda, les persones consumidores. Aquesta relació comprèn la informació, l'oferta, la promoció, la publicitat, la comercialització, la utilització, la venda, i el subministrament de béns i serveis, i també les obligacions que en derivin.

(Art. 111-2 de la Llei 22/2010, del 20 de juliol, del Codi de consum de Catalunya)

7.3. Lloc de les definicions

La inserció de definicions en la Llei segueix en principi un esquema de representació preestablert. La voluntat que les definicions explícites ocupin un lloc determinat i fix en la Llei és coherent amb un tipus de text altament estructurat i controlat des d'un punt de vista formal com el que estem descrivint.

El més habitual és que les definicions se situïn en un mateix article expressament dedicat a aquesta finalitat i que es titula «Definicions». Aquest article apareix al principi de la part dispositiva, just després de l'article dedicat a l'objecte de la Llei (o també al principi d'una part de la Llei, com un títol o un capítol), i inclou les definicions dels termes que la necessiten, pels motius que hem vist o perquè tenen un ús molt freqüent al llarg de la norma.

El text de l'article que conté les definicions comença amb la fórmula fixada d'encapçalament i a continuació apareixen les definicions en forma de llista.

ARTICLE 2. DEFINICIONS

Als efectes d'aquesta Llei, s'entén per:

- a) *Polítiques de joventut*: les intervencions dels agents que (...).
- b) *Joves o persones joves*: amb caràcter general, el conjunt de persones (...).
- c) *Emancipació juvenil*: la capacitat dels joves de construir (...).
- d) *Participació juvenil*: el conjunt d'accions i de processos (...).

(Llei 33/2010, de l'1 d'octubre, de polítiques de joventut)

Però de vegades la definició d'un terme determinat es pot inserir en el mateix apartat o article en què s'empra el terme. D'aquesta manera queda immediatament especificat, especialment si aquest concepte només apareix en aquest apartat o article.

ARTICLE 225-1. LES RELACIONS DE CONSUM NO SEDENTÀRIES EN LLOCS FIXOS

Als efectes d'aquesta Llei, s'entén per *relacions de consum en establiments no sedentaris* les que els empresaris duen a terme fora d'un establiment permanent, de manera habitual, ocasional, periòdica o continuada, en els perímetres i els llocs degudament autoritzats.

(Llei 22/2010, del 20 de juliol, del Codi de consum de Catalunya)

En bona tècnica legislativa convé que les fórmules d'establiment de conceptes siguin objectives, de manera que és millor dir «Són ... » o «S'entén que són ... » que no pas «Tenen la consideració de ... ». De la mateixa manera, doncs, la fórmula establerta d'encapçalament de definició és coherent amb aquest principi: «Als efectes d'aquesta llei, s'entén per X... » i no pas «Als efectes d'aquesta llei, es considera X... ».

Pel que fa a la llista de definicions, es recomana que l'ordenació dels termes definits segueixi un criteri lògic. L'ordenació prioritària és de tipus jeràrquic, no alfabètic, o per ordre d'aparició dels termes en l'articulat. L'ordenació alfabètica s'hauria de reservar per a casos en què l'ordre jeràrquic no és pertinent i quan l'article de definicions funciona com un recull terminològic (per exemple: Llei 2/2010, del 18 de febrer, de pesca i acció marítimes, amb 33 termes definits; Llei 25/2010, del 29 de juliol, del llibre segon del Codi civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família, amb 21 termes definits; Llei 14/2009, del 22 de juliol, d'aeroports, heliports i altres infraestructures aeroportuàries, amb 34 termes definits).

Pel que fa a les denominacions, en les lleis del Parlament s'escriuen en cursiva, seguides de dos punts i de la definició o explicació pròpiament dita.

7.4. Redacció de la definició explícita

En la redacció d'una definició s'ha d'evitar l'ús del terme definit –tal com passa en lexicografia o terminografia. De fet, s'hauria d'evitar, fins i tot, l'ús de derivats del mateix terme definit, perquè la llei no proporciona la recursivitat que sí que ofereixen els diccionaris. Així, en comptes de:

S'entén per *contaminació atmosfèrica*, als efectes del que disposa aquesta llei, la presència en l'aire de substàncies o de formes d'energia contaminants.

És millor:

S'entén per *contaminació atmosfèrica*, als efectes del que disposa aquesta llei, la presència en l'aire de substàncies o de formes d'energia que impliquen risc, dany immediat o diferit o molèstia per a les persones i per als béns de qualsevol naturalesa.

La primera definició funcionaria sense problema en un diccionari terminològic, perquè probablement tindriem en una altra entrada la definició de *contaminant* o la podríem deduir de l'entrada del verb *contaminar*. Però hem de pensar que la llei, encara que contingui definicions, no és un diccionari. També en aquest sentit les definicions de les lleis s'aparten de les definicions d'un diccionari de llengua.

Estrictament, l'article dedicat a les definicions, que és vinculant, no ha de contenir en cap cas preceptes o enunciats normatius o elements normatius autònoms, com ara fórmules d'obligació, sinó que ha de fer servir un estil descriptiu.

Botiga a l'abast: l'establiment comercial amb una superfície de venda que no supera els 500 m² i que distribueix l'oferta de manera similar entre tots i cadascun dels grups d'articles següents: llibres, diaris i revistes; productes d'alimentació, discos i vídeos; joguines, regals i articles diversos. Aquests establiments ~~han d'obrir~~ obren al públic, com a mínim, divuit hores al dia durant tot l'any.

Per seguretat jurídica i per coherència i precisió terminològiques, els termes establerts i definits s'han d'emprar al llarg de tota la llei amb el mateix significat establert en la definició, de la mateixa manera que ho han de fer tots els termes del text, encara que no estiguin definits explícitament. Per exemple, el terme associat al concepte de *violència envers les dones* pot tenir diferents denominacions i vacil·lacions en el seu sentit precís: *violència de gènere, violència domèstica, violència familiar, violència masclista, violència a la llar*, etc. Cal triar la denominació adequada –després de la recerca terminològica corresponent– i fer-la servir sempre per a referir-nos al mateix concepte.

I, evidentment, no hi hauria d'haver definicions de termes que no es facin servir en el text.

7.5. Les definicions no explícites

Però a part de les definicions explícites que acabem de descriure, les lleis contenen sovint definicions inserides en el discurs, que segons el grau més o menys alt d'explicitació poden arribar a ser definicions per context. Aquestes explicacions assimilables a definicions es poden trobar arreu de l'articulat, formulades més com una explicació del concepte que no pas amb consciència d'estar elaborant una definició. Per exemple:

ARTICLE 2. NATURALESA DE LA VEGUERIA

1. La vegueria és un ens local amb personalitat jurídica pròpia, determinat per l'agrupació de municipis, i constitueix l'àmbit territorial específic per a l'exercici del govern intermunicipal de cooperació local. (...) (Llei 30/2010, del 3 d'agost, de vegueries)

ARTICLE 12. CARTA VEGUERIAL

La carta veguerial és la norma bàsica en matèria d'autoorganització de cada vegueria i regula, si més no, les matèries següents: (...) (Llei 30/2010, del 3 d'agost, de vegueries)

ARTICLE 211-4. MAJORIA D'EDAT

1. La majoria d'edat s'assoleix als divuit anys. (Llei 25/2010, del 29 de juliol, del llibre segon del Codi civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família)

Els preàmbuls poden contenir reproduccions –adaptades, reformulades o, de vegades, literals– del que en la part dispositiva de la llei es defineix més explícitament i amb un valor jurídic que el preàmbul no té. Per exemple:

Cal esmentar aquí, per la importància que tenen, alguns dels conceptes emprats per aquesta llei, més enllà de l'estricta definició jurídica. Al llarg del text s'utilitzen repetidament els conceptes de *promoció*, *prevenció*, *atenció*, *protecció* i *participació* de l'infant i l'adolescent.

La *promoció* és el conjunt d'actuacions socials que es desenvolupen «encara que res vagi evidentment malament», perquè obeeixen a objectius de millora social i responen a anhels o aspiracions col·lectius, particularment als d'un benestar personal i social més gran.

La *prevenció* és el conjunt d'actuacions socials destinades a preservar l'infant o l'adolescent de les situacions que són perjudicials per al seu desenvolupament integral o per al seu benestar.

L'*atenció* és el conjunt d'actuacions socials per a «quan les coses comencen a anar malament» o per a quan només van «una mica malament» i existeix la probabilitat, i no la certesa, que el desenvolupament integral de l'infant o l'adolescent en pot resultar afectat negativament. La conseqüència jurídica d'aquests casos és la declaració de risc.

La *protecció* és el conjunt d'actuacions socials reservades per a «quan les coses van malament», quan el desenvolupament integral de l'infant o l'adolescent sembla clar que resulta seriosament afectat, en vista dels coneixements científics actuals. Una de les seves conseqüències jurídiques és la declaració de desemparament.

(Preàmbul de la Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència)

Finalment, els annexos poden aclarir conceptes per a interpretar i aplicar la llei, però en cap cas no haurien de contenir definicions pròpiament dites i imprescindibles de termes usats en la llei, llevat que s'hi incloguin, en forma de llista o recull, a partir d'una remissió des d'algun punt de la part articulada (i en aquest cas tenen el mateix valor que tindrien si apareguessin, com habitualment, en l'article de definicions).

IV

Hem vist com és de rellevant el principi de precisió en el llenguatge legislatiu, tal com ho és, per definició, en tots els llenguatges d'especialitat, juntament amb la claredat i la concisió. La precisió afecta el doble nivell de llenguatge d'especialitat que hem caracteritzat, i, per tant, s'ha de tenir en compte en la fraseologia jurídica, i en el lèxic més general, però també en les unitats especialitzades pròpies de la matèria regulada per cada llei. En el cas de la terminologia, el principi de precisió, entès ara ja com a principi de precisió terminològica, és fonamental. I és molt important que el lingüista

vetlli per un tractament al més rigorós, contrastat i consensuat possible de la terminologia en aquests textos.

Hem vist com les lleis, en l'aplicació del principi de precisió amb vista a la claredat i la seguretat jurídiques, i a la coherència terminològica en cada text concret i en el corpus legislatiu en conjunt, estableixen denominacions de termes i en determinen el sentit, ja que els delimiten i els precisen semànticament. L'ús de definicions –amb què s'adverteix els destinataris de la norma sobre l'ús de determinats termes en la llei– és un recurs molt útil, de vegades obligatori, per a la consecució d'aquest objectiu.

Barcelona, maig del 2011

Referències bibliogràfiques

FRANQUESA I BONET, Ester. *La terminologia. Un mirall del món*. Barcelona: Editorial UOC, 2008.

GÉMAR, Jean-Claude (dir.). *Langage du droit et traduction: Essais de jurilinguistique / The language of the law and translation: Essays on Jurilinguistics*. Mont-real: Éditeur Officiel du Québec, 1982.

PARLAMENT DE CATALUNYA. SERVEIS JURÍDICS I SERVEIS D'ASSESSORAMENT LINGÜÍSTIC. *Guia per a redactar lleis i altres normes*. Barcelona: Parlament de Catalunya. [En curs d'elaboració.]

PARLAMENT DE CATALUNYA. SERVEIS D'ASSESSORAMENT LINGÜÍSTIC. *Llibre d'estil del Parlament de Catalunya. Textos aprovats*. Barcelona: Parlament de Catalunya. [En curs d'elaboració.]

SPARER, Michel; SCHWAB, Wallace. *Rédaction des lois: rendez-vous du droit et de la culture*. Quebec: Conseil de la Langue Française, 1980.

TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *El diccionari terminològic*. Vic: Eumo Editorial, 2010. (En primer terme. Criteris i mètodes; 9.)

WYDICK, Richard C. *Plain English for Lawyers*. Durham: Carolina Academic Press, 1998.